

O dobroj crkvenoj pučkoj popijevci

Slavko Topić, Sarajevo

Činjenica je da postojeći repertoar crkvenih pučkih popjevki (cpp) u nas, bez obzira na njegovu istinsku vrijednost, ne rješava sve praktične potrebe i zahtjeve suvremene liturgije i kršćanskog života. Stoga su hvalevrijedna sva nastojanja oko njegovog obogaćenja i upotpunjavanja. To praktično znači da i dalje imaju što raditi izdavači nove liturgijske pjesmarice »PJEVAJMO GOSPODU PJESMU NOVU«, pokretači i organizatori »ZLATNE HARFE« i razna uredništva koja prigodice o tome otisnu pokoji napis, ili povedu akciju za stvaranje dobrih cpp, kao što je to svojevremeno činio »Glas Koncila«. Traganje za dobrim cpp-ima je životni zadatak svake pojedine generacije, jer je istinski dobrih cpp, koje posjeduju pravu glazbeno-liturgijsku vrijednost i odgovaraju zahtjevima praktičnosti, zaista malo. Stoga je osnovni cilj ovoga napisa, potaknuti nadarenije tekstopisce i skladatelje na stvaranje zaista vrijednih i uporabivih cpp. Budući da bez nadahnutih teksta nema ni dobre liturgijske skladbe, ovaj napis se obraća prvenstveno pjesnicima želeći ih upozoriti na temeljna svojstva dobre cpp.

TEMELJNA SVOJSTVA DOBRE CRKVE PUČKE POPIJEVKE

Tri su temeljna svojstva dobre crkvene pučke popijevke. Ona treba biti, što je jasno izraženo u samom nazivu, : *crkvena, pučka i popijevka*.

a) **CRKVENA POPIJEVKA** (prikladna za crkvu!) posjeduje pobožno dostojanstvo i svetu ozbiljnost, objektivnost i čistoću u iznošenju i tumačenju kršćanskih istina, te jednostavnost i jasnoću u pjesničkom izražavanju. Crkvena pučka pjesma (tekst popijevke) želi u prvom redu jednostavno i jasno izreći istinu. *Složene, teške i previše apstraktne riječi, kao i njihovo gomilanje u pojedinim verzovima, silno opterećuje pučki verz i čini ga neprikladnim za skladanje*. Od takvih verzova zacijelo neće nikada nastati dobra i spontana cpp za trajnije vrijeme.

b) **PUČKA POPIJEVKA** namijenjena je puk, a to znači vrlo raznolikoj liturgijskoj zajednici. Pjesnik govori kao anonimni, ali svjesni član liturgijske pučke zajednice. Cilj njegove pjesme je sveto oduševljenje i jedinstvo prisutne zajednice, ono vanjsko (da svi radosno sudjeluju) i još više unutarnje (da svi isto misle, osjećaju i mole!). *Stoga u cpp nema mjesta subjektivizmu. Što se pjesnik više uživio u estetsko-religiozne osjećaje pučkog liturgijskog subjekta, to će njegova pjesma biti bliža puku i imati više uspjeha*. Govor u pr-

vom licu, u ovim pjesmama je isključen, jer nužno vodi neprihvatljivom subjektivizmu.

c) **POPIJEVKA** je crkvena pjesma koja je napravljena za pjevanje. Skladatelj cpp mora paziti na sve što je naprijed rečeno pjesnicima. Njegova skladba mora odisati dostojanstvom, svetom ozbiljnošću, jednostavnošću ritma i melodije, te formalnom jasnoćom i jednostavnošću. On sklada pjesmu za crkvu i puk. Ako bude vjerno slijedio ta dva temeljna vida, na dobrom je putu k uspješnoj cpp. Jedino dobre popijevke se rado pjevaju i dugo pamte. One, svojom životnom porukom i znakovitošću, nadživljuju generacije. Budući da dobar napjev može nastati samo iz dobra teksta, evo nekoliko upozorenja pjesnicima cpp.

UPOZORENJA Pjesnicima

1. Paziti na jednostavni oblik

Verz kao pjesnički oblik, bez sumnje je najprikladniji za cpp. Traže se jednostavan verz i strofa. Temeljni razlog traženja ove jednostavnosti je neutaživi i neiscrpan užitak u igri, koji pučki duh nalazi u jednostavnom, osnovnom ritmu pučkog verza i strofe. Jednostavni, osnovni ritam, sakriven je u verbalnom ritmu i osmišljen idejom i porukom sadržanom u pojedinim riječima. Takva ritmičko-verbalna igra neiscrpan je izvor užitka ljudskog duha i uopće.

Jednostavan verz je simetričan, umjereno dug, s rimom koja je poželjna (ali ne pod svaku cijenu!), koji je sastavljen od jednostavnih metričkih stopa. Osmera c, sam ili u kombinaciji s drugim verzovima, čest je u cpp, jer je umjereno dug.

Strofa je jednostavna kad je sastavljena od jednostavnih verzova, kad nije prevelika (vrlo je pogodna ona od 4 verza), kad nije neobična u svojoj strukturi (neobična strofa bila bi ona u kojoj se svaki čas pojavljuje verz drugačijeg metričkog kroja i broj verzova se u pojedinim strofama stalno mijenja), zatim kad je simetrična (kad su joj verzovi poredani po nekoj stalnoj ritmičkoj logici). Kao primjer dobre, lagane i jednostavne pučke strofe, možemo uzeti poznatu božićnu pučku popijevku »Svim na zemlji mir, veselje...« Ona posjeduje vanjsku i unutarnju simetričnost, ritmičku i oblikovnu (formalnu) jednostavnost te, zbog svega toga, izričitu ugodnost, spontanost (osobito onu verbalnu) i neodoljivost.

»Svim na zemlji mir, veselje,
Budi polag Božje volje.
To sad nebo navješćuje,
I glas s neba potvrđuje.»

Citirana strofa je nadahnuta biblijskim izvještajem, zapravo je pjesnički prepjev toga izvještaja, što joj daje posebnu vrijednost i pravo na naziv »biblijska« strofa. Popijevke koje imaju »biblijske« strofe s pravom nazivamo biblijskim popijevkama. Takve popijevke u isto vrijeme »propovijedaju«, siju u ljudska srca zdravu svetopisamsku riječ, pa ih možemo uspoređivati s propovijedima. Njima su slične popijevke koje su nadahnute, ili su pjesnički prepjevi pojedinih liturgijskih tekstova. Takvi slučajevi su: »Gospodine, smiluj se«, »Slava Bogu na visini«, »Vjerujem u jednoga Boga«, »Svet«, »Jaganjče Božji« itd. U glazbeno-liturgijskom repertoaru naše domovinske Crkve, takvih je popijevki zaista malo. Njih bismo mogli, zbog posebnih odlika i čvrste veze s liturgijskim tekstovima, nazvati »liturgijskim«, za razliku od gore spomenutih »biblijskih« popijevki. One mogu jako pomoći u liturgijskom odgoju vjerničke zajednice kao cjeline ili pojedinih njezinih skupina, pa ih možemo mirno usporediti s kršćanskim katehezama.

Ne treba zaboraviti da je pjesnik potpuno slobodan u izražavanju kršćanske istine koju želi približiti pučkom duhu i srcu. On može pobožnom kršćanskom osjećaju dati zanosno pjesničko oduševljenje. Pri tome mora trajno voditi računa o dostojanstvu i svetoj ozbiljnosti cpp.

Jer je krajnji cilj svake cpp pouka, poticaj i oduševljenje za kršćanski život u vjeri, nadi i ljubavi.

Takve popijevke, koje erpe svoje nadahnuće iz pobožnog i zdravog kršćanskog osjećaja, imaju značenje kateheza za praktični kršćanski život. *Važno je istaknuti da sve crkvene pučke popijevke, biblijske, liturgijske ili posve slobodne, trebaju usmjeravati duh i srce k Bogu, poticati, podržavati i oduševljivati vjernike za pravi kršćanski život i zdravu pobožnost.*

Ako su zaista dobre, tj. ako posjeduju uočljive pjesničko-književne liturgijsko-dogmatske i glazbene vrijednosti, njihov doprinos u tom pogledu može biti od neprocjenjive vrijednosti.

2. Paziti na prvi verz

Pjesnici moraju naročito paziti na prvi verz, jer on izriče misao vodilju i očituje temeljni motiv, tako da je čitatelj, čim pročita prvi verz, u stanju proniknuti poruku i sadržaj cijele pjesme. Stoga prvi verz mora biti zaista nadahnut. Što su njegove riječi i slike, njegovi ritmički motivi poticajniji i dopadljiviji, to će pjesma imati više izgleda da postane dobra popijevka.

Zbog svega toga je važan sadržaj i životno zanimanje koje pobuđuje prvi verz. *U njemu mora biti izražena i oslikana znakovitost nečega što nam je sveto i drago.* Tu ulogu, istina, ima cijela popijevka, ali je prvi verz, kako je gore istaknuto, njezin minijaturni sadržaj. S razlogom se popijevke naslovljavaju i pamte po svojim prvim verzovima. On je u popijevci kao iskra iz koje se kasnije razvio plamen.

3. Paziti na pjesnički metar

Pjesnik cpp piše pjesmu za pjevanje. Melodija cpp, slično kao i gregorijanska melodija, u načelu se ravna prema gramatičkom naglasku. To upozorenje je važno jednako za skladatelja i pjesnika. *Ideal ka kojem pjesnik treba težiti jest, da se naglašeni dijelovi metričko-pjesničke stope poklapaju s naglašenim slogovima pojedinih riječi.* Pokoje odstupanje od toga neće mnogo smetati, kao npr. u tekstu strofe koju smo gore citirali »navješćuje« i »potvrđuje« (2. i 3. verz strofe iz pjesme »Svim na zemlji mir, veselje...«).

Česti pjesnički metri u pučkim popijevkama su oni najjednostavniji: jamb (U -)

trohej (- U U) daktil (- U U)

Verzovi citirane strofe krojeni su po trohejskom metru i, osim spomenutih iznimki, svuda se poklapaju naglašeni slogovi riječi (*gramatički naglasak*) s naglašenim dijelovima trohejske stope.

Pjesnici, koji su slali svoje pjesme komisiji za pripremu nove liturgijske pjesmarice »PJEVAJMO GOSPODINU PJESMU NOVU« i Komisiji za VREDNOVANJE TEMATSKIH OSTVARENJA »ZLATNE HARFE«, nisu uvijek pazili na gramatički naglasak u svojim pjesničkim metrima. Zato su komisije imale velikih poteškoća s tim tekstovima, koji su zahtijevali mnoge preinake, kako bi se dotjerali za skladanje.

UMJESTO ZAGLAVKA

Neoboriva je činjenica da mnoge hrvatske crkvene pučke popijevke posjeduju nedvojbenu glazbeno-liturgijsku i pjesničku vrijednost, a da ipak nisu uspjele osvojiti široke pučke mase. Ovdje navodim samo jednu takvu popijevku:

»Pred Božanstvom tvojim padamo sada,
Sav kršćanski kleči, moli se rod
I k nebesim pjesme, molitve sklada,
Da odmnijeva silni nebeski svod.
Čuj molbe nam, Bože, sad glas;
Daj tješi nas, spasi sve nas!
Nek milosti tvoje sveti sad plamen
Sav kršćanski puk ti obaspe. Amen.

Namjerno je citirana cijela pjesma, kako bi lakše upalo u oči njezino svjesno odvajanje od ideala jednostavnosti, o kojem je naprijed bilo riječi. Pjesnik je, prije svega, odabrao jako duge verzove i tako razvukao misao u širinu. A to, za obični puk, ipak predstavlja prevelik zahtjev. Osim toga su slike i motivi prvoga verza preozbiljni. Od te ozbiljnosti (težine) »pati« cijela pjesma. Svijetli i dopadljivi trenuci su samo skladne rime na odgovarajućim mjestima. Pjesnik, koji je svjesno išao u širinu, povukao je i skladatelja za sobom. Oni su tako stvorili istina vrijednu popijevku, ali prezahtjevnu i tešku, pa stoga i nepraktičnu za širu liturgijsku upotrebu. Prikladna je samo za uvježbanije skupine ili zborove. No, i takve popijevke su vrijedne i potrebne ovoj Crkvi. Ovim napisom sam htio upozoriti na veliku potrebu dobrih i laganih cpp koje će, svojom spontanošću i lakoćom, brzo i trajno osvojiti srca našeg pobožnog kršćanskog puka.